

Demokratik Açılımı Said Nursî ile

Okumak*

Yunus KOÇ

Adem PALABIYIK

[Arş. Gör. Muş Alparslan Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi]

[Arş. Gör. Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü]

“Hiçbir olay tarih için kaybolmuş sayılmaz. Ama ancak kefareti ödemiş bir insanlık geçmişiyle tümüyle sahip çıkabilir.”

Walter Benjamin

Giriş

Bir toplumda, bazı kavramlar üzerine (Demokrasi, Kürt sorunu, PKK, adalet, eşitlik, etnik azınlık gibi) sürekli birçok şey yazılıyor, çiziliyor, konuşuluyor ise; bu durum, kullanılan kavramların net bir biçimde tanımlanmasından ziyade, bunların, o toplum içerisinde farklı biçimlerde ya da manalarda algılandığının belirtisidir. Yani “Sürekli ondan bahsetmemize ve onu iştmemize rağmen ondan bahsettiğimizi fark edememek”¹ anlamına gelir bu. Buna mukabil ülkemizde yıllarca kâh aydın cenahın, kâh hükümetlerin, kâh medyanın, kâh halkın dilinden düşmeyen “demokrasi” kelimesinin son olarak günümüzde kullanıldığı biçimiyle² “Demokratik açılım” projesi ile anladık ki, demokratik yönetimlerde halkın yönetimine karşı halkın yönetimi olamayacağı için bu topraklarda demokrasi nakışları yeniden işlenmeye başlanacaktır. İşte bu nokta da ‘özel bir insan topluluğunun demokratik yönetime hak kazanmasını sağlayan

1- Eflatun, Devlet, İstanbul: Akvaryum Yayınevi, 2008, ss. 131

2- Bu ifadeyi kullanırken, İslami kesimin bu sorun ile ilgili olarak geçmiş (1990’lı) yıllardan başlayarak günümüze dek süre gelen birçok teorik faaliyeti olduğunu ileri sürebiliriz. Bu teorik faaliyetler belirli dönemlerde sempozyumlar ve panellerle dile getirilme imkânı bulmuştur. Fakat son dönemde bir proje olarak sunulan “Demokratik Açılım” süreciyle birlikte, İslami ve muhafazakâr kesimin bu konudaki görüşlerinin daha duyulur bir hal aldığı söylenebilir. Netice itibarıyla dünyadaki bütün ülkelerde her hangi bir söylemin yüksek sesle duyulabilmesi, siyasi yönetimin de buna destek vermesi ile mümkün olabilir. Paragrafta da vurgulanmak istenen işte bu durumdur.

İslam ve Demokrasi arasındaki ilişkiye değinmekte faydalı olacaktır. Demokrasinin temel prensiplerinin İslamiyet tarafından kabul edildiği şu şekilde izah edilebilir: İslamiyet feodal bir düzende değil ticaret ilişkilerinin yaygın olduğu bir düzende doğdu ve Arap toplumunda geleneksel ilişkilerin yanı sıra gelişmiş bir dil ve edebiyat yaşamaktaydı.

nedir?’ sorusunu sorduğumuzda bu demokrasinin farklı sınırları olan çeşitli insan toplulukları için demokrasinin uygunluğu sorununu ortaya koymaktadır.³ Yani “Gelecek demokrasi ne ideal demokrasi, ne otantik (Eskiden beri mevcut olan özelliklerini taşıyan, aslına dayanan) demokrasi ne de gelecekte olacak olan bir demokrasidir. Gelecek demokrasi tam da bugün için inşa edilecek olan, ama ertelenmiş, bekletilen demokrasidir. Bekletilen çünkü henüz ötekinin ötekiliği onanmamıştır. Ötekinin farkı aynı zamanda onun farkının, farklılığının ertelenmiş olmasıdır”⁴. Peki demokrasi kavramının köken itibarıyla analizi nasıl yapılabilir? Diğer bir ifadeyle “...demokrasi kelimesini şehir devletleri için kullanan Yunanlılar hakkında ne diyebiliriz?”⁵ diye düşündüğümüzde şöyle ifade edilebilir, Demokrasi; Demos (Halk) ve Krathos (İdare, güç, iktidar, yönetim) sözcüklerinden meydana gelen bir bütündür. Kelime anlamı “Halkın kendi kendini yönetmesi” manasındadır. “Eski Yunan site devletlerinde görüldüğü ileri sürülmektedir. Şöyle ki; Eski Yunan demokrasilerinde köle ve yabancıların yönetime katılmadıkları görülür. Bunun aksine tüccar, asker ve aristokratlar yönetime katılmaktaydılar. Kralların egemenlik gücü sınırlı bulunmaktaydı. Yönetimde krallarla birlikte, ihtiyar meclisleri-danışma meclisleri söz sahibiydi. İşte yetkilerinin azlığı sonucunda Yunan sitelerinde aristokrasinin güçlenmesine neden olan zengin Yunan vatandaşlarının yönetime katılarak yaygınlaşması sonucu doğduğu fikri savunulmaktadır”⁶. “Demokrasi nedir”, sorusuna verilen cevaplarda ise farklılıklar olduğu görülür. Mesela; demokrasi, ‘Geri kalanların tamamı hariç en kötü yönetim biçimidir.’ (Winston Churchill), ‘İnsanların özgürlüğüne hizmet eden bir araçtır.’ (Rousseau), tek meşru yönetim biçimidir, yoksulların ve yığınların yönetimidir, sosyal eşitsizliklerin üstesinden gelmeyi amaçlayan bir refah ve yeniden dağıtım sistemidir, çoğunluğun yönetimi ilkesine dayanan bir karar alma sistemidir”⁷. Touraine’ye göre ise “demokrasi hiçbir zaman prosedürlere ya da kurumlara indirgenemez; hukuk devletini egemenlik altındakilerin çıkarlarına uygun düşen bir yönde değiştirmeye çabalayan toplumsal ve siyasal bir güçtür.”⁸ Buna karşılık Lenin, Mussolini ve 20. yüzyıldaki diğer anti demokratlar gibi Yunanlıların da kelimeyi yanlış kullandıkları sonucuna varırsak, bugünkü bakış açımızı anakronik⁹ düzeyine kadar zorluyor olmaz mıyız? Ancak şu da bir gerçektir ki demokrasi kelimesini ortaya çıkaran ve ilk kullanan biz olmadık.¹⁰ Demokrasinin Batı tarihinde yer alan bu anlamlarına ek olarak, metnin paralelinde İslam ve Demokrasi arasındaki ilişkiye değinmekte faydalı olacaktır. Demokrasinin temel prensiplerinin İslamiyet tarafından kabul edildiği şu şekilde izah edilebilir: İslamiyet feodal bir düzende değil ticaret ilişkilerinin yaygın olduğu bir düzende doğdu ve Arap toplumunda geleneksel ilişkilerin yanı sıra gelişmiş bir dil ve edebiyat yaşamaktaydı¹¹. İslamiyet doğduğunda mücadele etmesi gereken büyük bir imparatorluk olmadığı için ana görüşlerinden ödün vermek zorunda kalmadı. Dil, ırk,

3- Dahl, Robert (1993), Demokrasi ve eleştirileri, Çev: Levent Köker, Yetkin Basımevi, Ankara, ss. 247.

4 Polat, Nusret, Antik ve Modern Düşüncede İyi Yaşam ve Demokrasi, Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009, ss. 132

5- Dahl, Robert (2001), Demokrasi Üstüne, Çev: Betül Kadioğlu, Phonix Yayınevi, Ankara, ss. 107.

6- Tuncay, Suavi, Batı Demokrasilerinde Siyasal Katılma ve Açıklık İlkesi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1989, ss.1

7- Türköne, Mümtaz, Siyaset, Ankara: Lotus Yayınevi, 2003, ss. 188-189.

8- Touraine Alain (1997), Demokrasi Nedir?, Çev: Olcay Kunal, Yapı Kredi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, ss. 38.

9- Olayların gerçek düzeniyle anlatılma, aktarımla düzeni arasındaki farklılık, tutarsızlık veya bir şeyin, bir kavram veya olayın gerçek tarihsel bağlamı dışına çıkartılması. Çevizci, A. (2005) Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayınları. İstanbul, s. 92.

10- Dahl, a.g.e, ss. 107.

11- Ateş, Toktamış. Demokrasi, 6. Baskı, Ümit Yayınları, Ankara, 1994; ss. 109.

cins, renk farkı tanıma, geniş bir hoşgörü, vicdan özgürlüğü, servet farklarının azaltılması gibi erdemleriyle İslamiyet imparatorlukların kurulmasına neden oldu¹². Demokrasi feodaliteyi yıkıp toprak bağımlılığını ortadan kaldırıyordu. İslamiyet de bunu yapıyordu. Demokrasinin yeniliği olan hoşgörü, vicdan özgürlüğü İslam'ın temeliydi. Ayrıca demokraside seçme ve seçilme özgürlüğünü İslamiyet'te halifelerin seçimle işbaşına gelmesi şeklinde görüyoruz¹³. Kısacası, demokrasinin temel prensiplerinin, İslamiyet'in temel prensipleri ile benzerlik gösterdiğini ileri sürebiliriz. Öte taraftan Ali Bulaç'ın 'İslâm ve Demokrasi' kitabında; batının kabul gördüğü demokratik değerler ile İslâm'ın demokratik anlayışı arasında yapmış olduğu şu değerlendirme ilgi çekicidir: "... Batı'nın gözettiği demokrasinin bütün kurum ve kuruluşlarıyla yerleşmesi değil, kendi değerlerinin genel geçer kılınmasıdır. Eğer söz konusu değerleri dikta rejimleri kullanabiliyorsa, bu durumda bu rejimlere göz yumulabilir. Batı'nın vesa-yetinde Ortadoğu'da ayakta duran dikta rejimleri açısından sorun anlaşılabilir niteliktedir. Çünkü açıktır ki bu ülkelerde tam özgür bir muhalefet ve seçimle iktidarı devralmak mümkün olursa bütün bu ülkelerde bugünkü rejimler daha ilk seçimlerde iktidarlarını halka devretmek zorunda kalacaklar. Bu da batılı demokratik ülkelerin çıkarlarını sarsacaktır."¹⁴ Nitekim "Baskı hükümetleri için en büyük tehlike, bir reform hareketine giriştikleri veya özgürlük eğilimleri göstermeye başladıkları zamandır."¹⁵ Benzer bir biçimde "Edward Said de Modernite'nin (ya da demokrasinin) global hegemonyasının oryantalist söylemle kurulduğunu söyler. Batı ile Doğu arasında ontolojik bir ayırım yaparak ve doğulu kimliği edilgen bir özne daha doğrusu denetlenmesi ve geliştirilmesi gereken bir nesne olarak kurarak oryantalizm, hem batının dünya üzerindeki hegemonyasının kurulmasına hem de batılı modern benliğin dünya tarihinin merkezi öznesi olma konusuna getirilmesine önemli bir katkıda bulunur"¹⁶.

Yukarıda yazılanların ışığında her halde "niçin yolda yürürken, ben ileriye bakmayayım ki?"¹⁷ sorusu yerinde bir soru olacaktır. Bu bağlamda; şu ifade edilebilir; "Bir yönetime demokrasi diyebilmemiz için, azınlığı tatmin edecek çözümler gerekir. 'Siyasal Eşitlik' ve 'Çoğunluğun Yönetimi' nispeten basit prensiplerdir. Anayasal demokrasi, çoğulcu demokrasi, radikal demokrasi, özgürlükçü demokrasi gibi kavramlar işte bu 'azınlık hakları' na makul çözümler bulmak ve teminat altına almak için geliştirilen mekanizmaları ve yönetimleri ifade etmektedir"¹⁸. Bu çerçevede, demokrasi eşitliğin evrensel olarak tanınmasına dayalı bir düzen olarak tahayyül edildi. Toplumsal hareketlerin ufuklarının odak noktası, temelinde evrensel eşitlik ilkesi olan demokrasi anlayıştı.¹⁹ Yukarıda belirtilen ifadelerle ilgili olarak demokrasi kavramı ile bugünkü "Demokratik açılım" projesi arasında şöyle bir sıkı ilişki kurulabilir: Demokratik açılımın Kürt sorunuyla ilgili olan tarafı hakkında bugüne dek, oldukça fazla şey söylendi ve yazıldı. Bu metin ise demokratik açılımın Kürt sorunu ile ilgili söylemlerine yeni bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda öncelikli olarak, Said Nursi'den ve Platon'dan yapacağımız alıntılarla, İslami kesimin, "Doğu- Güneydoğu- Kürt sorunu" ve son olarak "Demokratik

Demokrasinin yeniliği olan hoşgörü, vicdan özgürlüğü İslam'ın temeliydi. Ayrıca demokraside seçme ve seçilme özgürlüğünü İslamiyet'te halifelerin seçimle işbaşına gelmesi şeklinde görüyoruz¹³. Kısacası, demokrasinin temel prensiplerinin, İslamiyet'in temel prensipleri ile benzerlik gösterdiğini ileri sürebiliriz.

12- Ateş, a.g.e., ss. 109.

13- Ateş, a.g.e., ss. 110.

14-Bulaç, Ali (1995), İslâm ve Demokrasi, İz Yayıncılık, 3. Baskı, İstanbul, ss.44-45.

15- Hoffer, Eric (2005), Kesin İnançlar, Çev: Erkal Günür, İm Yayınları, 8. Baskı, İstanbul, ss. 82.

16- Keyman, E. Fuat (1999), Türkiye ve Radikal Demokrasi, Bağlam Yayıncılık, Ankara, ss. 31-32

17- Popper, Karl Raimund (2001), Daha İyi Bir Dünya Arayışı: Son Otuz Yılın Makaleleri ve Bildirileri, Çev. İlkunur Aka, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss.152

18- Türköne, a.g.e., ss. 190

19- Laclau, Ernesto (2003), Evrensellik Kimlik ve Özgürleşme, Çev: Ertuğrul Başer, Birikim Yayınları, İstanbul, s. 9.

*Sultan Selim
Kürtler konu-
sunda daha fazla
uzak görüşlülük
ve cömertlik gös-
terdi. Kürtlerin
örgütlenmesine
ve özerk beylikler
halinde Osmanlı
sistemine katıl-
masına razı oldu.
Bunun için de
Kürt Devlet ada-
mı İdris Bitlisi'ye
güveniyordu.*

Açılım” çerçevesinde karşımıza çıkan bu probleme öncelikli yaklaşımlarını, üç başlıkta değerlendirerek başlayabiliriz. Yalnız bu konuya geçmeden önce Said Nursi hakkında, Kürtler ve Cumhuriyet dönemi ile alakalı olarak bazı açıklayıcı bilgilerin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Cumhuriyet ve Kürtler

Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce, toprakları üzerinde yaşadığı Osmanlı Devleti’nde, Yavuz Sultan Selim, Kürt Aşiretleri ile alakalı sorun olmayan bağlar kurmuş ve Kürt beylerine özerk bir yönetimi vaat etmişti. Osmanlı ve Safevi imparatorluklarının Türkiye ve İran’da güç kazanmasının ardından, Kürtler ve yaşadıkları coğrafya bu iki güçlü devlet arasında mücadelelenin odak noktası haline geldi. Kuzey Kürdistan’ın büyük bölümünü Türkmen hanedanlarından zorla almayı başaran Safeviler, elde ettikleri yerleri kısa süre sonra Osmanlılara bırakmaya mecbur oldular. 1541’teki Çaldıran Savaşı, Kürtler açısından çok önemli bir tarihe işaret eder. Osmanlı Devleti, Safevilerin yükselen gücünü kontrol etmeyi başarmışsa da, bu gücü tamamıyla yok edememişti. Bu yenilgiyle Safeviler, Kürdistan’ın ellerinde kalan bölümünün önemli bir kısmını da kaybettiler. Osmanlılarla, İranlılar arasındaki savaş zaman zaman kesilse de üç yüzyıl boyunca sürdü. Çaldıran Savaşı’ndan sonra Yavuz Sultan Selim’in Kürtlere karşı takındığı tavır, İran Şahı İsmail’inkiyle taban tabana zıttı. Şah İsmail, sadakatlerini göstermek için 11 Kürt aşiret reisini hapsedirmişti. Sonra da Kürtlerin başına Azerbaycan Türklerini yönetici olarak atamış ve Kürtleri ciddi bir şekilde dışlamıştı. Öte yandan, Sultan Selim Kürtler konusunda daha fazla uzak görüşlülük ve cömertlik gösterdi. Kürtlerin örgütlenmesine ve özerk beylikler halinde Osmanlı sistemine katılmasına razı oldu. Bunun için de Kürt Devlet adamı İdris Bitlisi’ye güveniyordu. İdris Bitlisi’ye tanınan yetkiler Sultan’ın çıkardığı bir fermanla açıkça belirtilmişti²⁰. Osmanlılarla Kürtler arasında Sultan I. Selim zamanında kurulmuş olan dostane ilişkiler, daha sonra bozulmaya başladı. Artık Perslerin gücünden çekinmeyen Osmanlı Devleti, Kürtlerin kaderlerini Osmanlılara bağlamalarını ve kendileriyle işbirliğine gitmeyi kabul etmeyi önemsemez olmuştu. Bu tarihten Osmanlı’nın zayıflama dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasına kadar geçen sürede Kürtler ile alakalı birçok olumsuz durumlar yaşandı²¹. Özellikle Kürt beylikleri ile yaşanan iktidar mücadeleleri bu isyanların en önemli sebepleriydi. Osmanlı Devleti’nin yıkılması ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte devlet ve Kürtlerin ilişkileri farklı bir boyut kazandı.

Cumhuriyet’in kurulmasıyla birlikte seçilen milletvekilleri arasında Kürt-

20- Jwaideh, W. (2007) Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi: kökenleri ve Gelişimi, çev: İsmail çekem-Alper Duman, İletişim Yayınları. İstanbul, s, 43-44.

21- Osmanlı Dönemi’nde belli başlı bazı ayaklanmalar şunlardır: 1. Baban-zade Abdurrahman Paşa İsyanı (Musul-1806) 2. Baban-zade Ahmet Paşa İsyanı (Musul-1812),3. Zazaların İsyanı (1820), 4. Yezidilerin İsyanı (Hakkari-1830), 5. Şerephan İsyanı (Bitlis-1831), 6. Bedirhan İsyanı (Botan-1835), 7. Garzan İsyanı (Diyarbakır-1839), 8. Bedirhan Osman Paşa İsyanı (Mardin-Cizre-1877), 9. Übeydullah İsyanı (Hakkari-1881), 10. Bedirhan Emin Ali İsyanı (Erzincan-1889), 11. Bedirhaniler ve Halil Raman İsyanı (Mardin-1912), 12. Şeyh Selim Şahabettin ve Ali İsyanı (Bitlis-1912), 13. Koçgiri İsyanı (Koçgiri-1920)’dir. Bu olumsuz durumlar Kürtlerin birçok kez ayaklanmasına sebep oldu. Ayrıntılı bilgi için bkz. İsmet Bozdağ, Kürt İsyanları, Truva Yayınları. İstanbul; Ahmet Karaman, Kürt İsyanları Tedip ve Tenkil, Evrensel Basım Yayın. İstanbul; Martin van Bruinessen, Ağa Şeyh Devlet, çev: Sabiha Banu Yalkut, İletişim Yayınları. İstanbul; Mesut Yeğen, Devlet Söylendinde Kürt Sorunu, İletişim Yayınları. İstanbul.

22- Ayrıntılı bilgi için bkz.http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2_mmb.tutanak_hazirla?v_mecelis=61&cv_donem=1&cv_yasama_yili=8&cv_cilt=8&cv_birlesim=8&cv_sayfa=8&cv_anabasluk=8&cv_altbaslik=8&cv_mv=8&cv_sb=VAN&cv_ozet=8&cv_kelime=8&cv_bastarih=8&cv_bittarih=8

ler de vardı²². Tabii bu durum Kürtler için yeni bir anlam ifade ediyordu, çünkü kendilerini TBMM’de temsil etme imkanı kazanmıştı. Fakat işler umulduğu gibi gitmedi, çünkü Şeyh Said ayaklanması Kürtler ile alakalı yeni sorunları yeniden gündeme getirdi²³. Gerçi bu ayaklanma bir yandan şeriat, bir yandan İslamcı bir ayaklanma tartışmasını doğuruyordu ama sonuç belliydi: Ayaklanan Kürtler’di. Aslında erken Cumhuriyet’in sorunlarından biri de “din” ile alakalıydı. Benimsenen Laik düzen, dini bir yapıya sahip olan aşiret reisleri ve şeyhler için oldukça yeniydi. Tekke ve Zâviyelerin kapatılması kararı da, önceki yıllara göre bölgede etkin olan şeyhlere gösterilen önem ve itibarı ortadan kaldırmaya yönelikti. O yıllarda, bölgede etkin bir güç olan din alimlerinin yerini, devletin belirlediği din adamları almaya başlamıştı (Jwaideh, 2007; Bruinessen, 2006). Din âlimlerinin bölge üzerindeki etkisi, aşiretler arası kan davalarının ortadan kaldırılmasına bile vesile oluyor ve aşiret liderleri üzerinde bir dengeleyici etki sağlıyordu. Said Nursi din âlimlerinin aşiret reisleri üzerindeki etkisinin nasıl olduğunu gösteren ve o dönem din alimlerinin pozisyonlarının ne kadar önemli olduğunu ortaya koyan, Osmanlı medreselerinde yetişen ama Cumhuriyet’in milli devlet çağında yaşayan önemli figürlerden biridir (Beysülen-Canlı, 2010; Mardin, 2010; Vahide, 2005)²⁴. O dönem medreselerde yetiştirilen talebeler daha sonra bölgenin farklı yerlerine dağılıyor ve İslam’ın yerli halka anlatılması adına vazifelerini görüyorlardı. Fakat İstiklal Mahkemeleri ve Zâviye kanunu ile bu tür faaliyetlerin birden önü kesilmiş oldu²⁵. Medresede eğitim veren hocaların çoğu ya idam edildi ya da sürgüne gönderildi ve din olarak İslam, bir sonraki nesile aktarılma fırsatını pek de bulamadı. Daha net söylemek gerekirse “Laiklik”, din âlimlerinden kalan boşluğu dolduramadı. (Bruinessen, 2006; Jwaideh, 2007; Yayman, 2011) Said Nursi için Osmanlı İmparatorluğu’nun dezenformasyona uğraması, 1920 Türkiye’si için, İslam açısından bir sorun teşkil etmiyordu, esas sorun Tanrı’nın gerçekliğini şüpheye düşüren seküler felsefe anlayışıydı²⁶ (Markham, 2009) ve Said Nursi de

Şeyh Said ayaklanması Kürtler ile alakalı yeni sorunları yeniden gündeme getirdi. Gerçi bu ayaklanma bir yandan şeriat, bir yandan İslamcı bir ayaklanma tartışmasını doğuruyordu ama sonuç belliydi: Ayaklanan Kürtler’di. Aslında erken Cumhuriyet’in sorunlarından biri de “din” ile alakalıydı.

23- Şeyh Said ayaklanması ile alakalı olarak İslamcı mı yoksa Milliyetçi mi tartışmalar hala devam etmektedir. Fakat netice itibari ile ayaklanan Kürtler olduğu için İslamcı veya Milliyetçi olması, İsyanın bastırılmasında bir rol oynamış ve isyan kanlı biçimde bastırılmış ve Şeyh Said idam edilmiştir. Bkz. Mehmet Aydoğan, İç İsyancılar ve Şeyh Said İsyanı, Nokta Yay, İstanbul; Mustafa İslamoğlu, Şeyh Said Ayaklanması, Düşün Yay, İstanbul; İlhami Aras, Adım Şeyh Said, İlkeYay., İstanbul; Faik Bulut, Devletin Gözüyle Türkiye’de Kürt İsyancıları, Yön Yayınıncılık, İstanbul; Uğur Mumcu, Kürt - İslam Ayaklanması 1919-1925, Tekin Yayınları, İstanbul. Ayrıca Cumhuriyet’in ilanından sonra Kürtlerin birçok ayaklanması olmuştur. Bunların bazıları: 1. Nasturi İsyanı (Hakkari-1924), 2. Jilyan İsyanı (Siirt-1925), 3. Şeyh Sait İsyanı⁵² (Bingöl-Muş-Diyarbakır-1925), 4. Seyit Taha ve Seyit Abdullah İsyanı (Şemdinli-1925), 5. Reşkotan ve Raman İsyanı (Siirt-Diyarbakır-1925), 6. Eruhlı Yakup Ağa ve Oğulları İsyanı (Pervari-1926), 7. Güyan İsyanı (Siirt-1926), 8. Hoca İsyanı (Nusaybin-1926), 9. Birinci Ağrı İsyanı (1926), 10. Koçuşağı İsyanı (1926), 11. Hakkari-Beytüşşebap İsyanı (1926), 12. Mutki İsyanı (Bitlis-1927), 13. 2. Ağrı İsyanı, 14. Bıçar Harekatı (Silvan-1927)

15. Zilanlı Resul Ağa İsyanı (Eruh-1929), 16. Zeylan İsyanı (Van-1930), 17. Tutaklı Ali Can İsyanı (Tutak-Bulanık-Hınıs-1930), 18. Oramar İsyanı (Van-1930), 19. Üçüncü Ağrı Harekatı (1930), 20. Budan Aşireti İsyanı (Bitlis-1934), 21. Abdurrahman İsyanı (Siirt-1935), 22. Abdulkuddüs İsyanı (Siirt-1935), 23. Sason İsyanı (Siirt-1935), 24. Dersim İsyanı (Tunceli-1937): Bkz. Törel, 2002: 22).

24- Bazı çalışmalar Said Nursi’nin eserlerinin aslında bir propaganda aracı olduğunu ve Said Nursi’nin, peygamberlik etrafında gidip geldiğini iddia etmektedir. Fakat ilginç olan Said Nursi’nin hiçbir eserinde böylesine bir iddiayı dile getirmediği halde, bu türden eleştirilere tabi tutulmasıdır. Onun eserlerinde dile getirilen mevzuların sosyoloji, felsefe, psikoloji ve hatta diğer ilmi sahalarda olmasına rağmen, eserlerinin bir propaganda çalışması olduğunu dile getirmek insafli bir yaklaşım olmasa gerek. Belki de sırf Said Nursi çalıştığı için Şerif Mardin’in başına gelenler, bu türden insafsızlıkların ürünü olabilir. Yine bu türden bir eleştiri için bkz: Neda Armaner, İslam Dininden Ayrılan Cerayınlar: Nurculuk, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, özellikle s.19.

25- Özellikle Jwaideh’in Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi adlı çalışmasının 100-113 sayfa aralığına bakılabilir.

26- Seküler kavramının Türkçeye çevirilmesi oldukça sorunludur. Fakat en genel anlamda çeviri karşılığını Laiklikte bulmaktadır. Ayrıntılı bilgi için Sweetman’ın, İslam and Christian Theology adlı çalışmasına ve John Renard’ın İslam and Christianity ve de Borlandi ve diğ. hazırladığı Sosyolojik Düşünce Sözlüğü adlı çalışmalara bakılabilir.

Kürt meselesi ile alakalı olarak Said Nursi'nin ifadeleri bugün için oldukça önemli ve yol göstericidir. Said Nursi Cumhuriyet'in ilanından önce Kürtler ile alakalı birçok ifade kullanmış ve kullandığı ifadelerin hiçbirinin ayrılıkçı bir tarafı olmamıştır.

bunun farkındaydı²⁷. Kürtler ve din arasına Laikliği yerleştirmek isteyen Laik devletin Kürtlerle arası (bu tarihlerden-1920'lerden- sonra) pek iyi olmadı ve sorunun adı günümüze kadar bir türlü konulamadı²⁸. Mesut Yeğen kitabında bu konuyla ilgili şu vurguyu yapar “Bir soruyla başlamak gerekiyor: Türkiye'nin Kürt sorununun nasıl çalışılması lazım?”²⁹. Bu soruya Yeğen'in verdiği cevaplar ise şöyle; Bir azınlık sorunu; Bir milliyetçilik sorunu; Geri kalmışlık sorunu; devlete başkaldırılmışlık sorunu; Osmanlıdan kalan miras ve kültürel haklar sorunu (Yeğen, 1999). Aslında bugüne bakıldığında Kürt sorunu adı altında dile getirilenlerin sadece bir kısmının konuyla alakalı olduğu söylenebilir. Belki en genel anlamda yukarıda belirtilen ifadeler geçerli olabilir; fakat Kürt sorununun artık farklı bir boyuta taşındığını söyleyebiliriz.

Kürt meselesi ile alakalı olarak Said Nursi'nin ifadeleri bugün için oldukça önemli ve yol göstericidir. Said Nursi Cumhuriyet'in ilanından önce Kürtler ile alakalı birçok ifade kullanmış ve kullandığı ifadelerin hiçbirinin ayrılıkçı bir tarafı olmamıştır. İstanbul'da Kürtlere Edilen Telkinat'ta Nursi'nin şu ifadeleri vardır: “Altı yüz seneden beri bayrak-ı tevhidi (İslam birliği bayrağı) umum aleme karşı ilan eden ve istibada da şiddet-i itaat (şiddetli itaat) ve terk-i âdât-i milliye (milli adetleri terk etme) ile ihtiyarlanan bizim şanlı Türk pederlerimize kuvvet ve cesaretimizi peşkeş ve hediye edelim. Ona bedel, onların akıl ve menfaatinden istifade edeceğiz ve asaletimizi de göstereceğiz. Türkler bizim bizim aklımız, bizde onların kuvveti; mecmuumuz (hepimiz) bir iyi insan oluruz. Hodserane (kendi başına hareket etme) yapmayacağız. Bu azmimizle başka unsurlara ders-i ibret vereceğiz. İyi evlad böyle olur”³⁰. Yine Said Nursi *Münazarat* adlı eserinde soru-cevap faslında önemli şeyler söyler: “Soru: Şu hükümet ve Türkler nasıl olsalar biz rahat edemiyoruz, yükselemiyoruz. Başımızı kaldırıp onların üzerinden alemlerle temaşa etmek ve ellerimizi onlarla beraber safi suya uzatmak, kendimizi de bir kavim olduğumuzu göstermek nasıldır? Zira hükümet ve İstanbul daha bulanıktır. Cevap: Hükümet hadim (hizmetçi) ve hizmetkârdır. Öyle ise kendinizden teşekki (şikayet) ediniz; her kabahati hükümet ve Türklere atmakla çok aldanırsınız. Size bir misal söyleyeceğim: Her tarafa şubeler salmış büyük bir çeşme başına bir tagayyürat (bozulmalar) olursa, her tarafa da sirayet eder. Fakat yüz pınarın ortasında büyük bir havuz olursa, o havuz pınarlara bakar ve onlara tabiidir. Faraza o havuz tamamen tagayyür ederse veyahud -Allah etmesin- bozulursa da çeşmelere tersir etmez, pınar pınar olursa...işte bakınız: İstibdadın hükmünce, İstanbul ve hükümet bulagbaşı idi; şikayette hakkınız vardı. Şimdi ise hakikat itibarıyla bilkuvvetle, İstanbul göldür, hükümet havuzdur, Türk zeynabdır (havuz yada suların toplandığı gölcük) veya öyle olmak lazımdır. Pınar bizlerdedir ve bizde olmak gerekir. Ey Kürdler, görüyorum ki bizde pınar yoktur. Onun için uzaktan gelen, taafün (kokuşma, bozuşma) eden bir suyu içiyoruz. Eskisi gibi istibdadı görüyoruz. Öyle ise, gayret ediniz, çalışınız, sebab-i saadetimiz olan meşrutiyeti takviye için, fikri milliye-yi haffar (kazıcı) yapıp, marifet ve fazileti evine

27- Kuru, Z. A. ve Kuru, A. T. “Apolitical Interpretation of Islam: Said Nursi's Faith-Based Activism in Comparison with Political Islamism and Sufism” (içinde) *Islam and Christian-Muslim Relations*, Vol. 19, No. 1, 99-111, January 2008, s. 101.

28- İslamcı Kürt ayaklanmasının sebepleri arasında en önemli gerekçelerinden biri de Laiklikle ilgilidir. Resmi ideolojinin dikte edilmesi bu durumun temel sebeplerindedir. Resmi ideoloji ile alakalı okumalar için Fikret Başkaya'nın çalışmalarına bakılabilir.

29- Yeğen, M. (1999) *Devlet Söyleminde Kürt Sorunu*, İletişim Yayınları. İstanbul, s. 11.

30- Nursi, S. (2006) *İçtima-i Dersler*, Zehra Yayıncılık. İstanbul, s. 25-26.

veriniz.Eğer siz insan olsanız, hükümet ve İstanbul ve Türkler nasıl olsa olsunlar, size fenalıkları dokunmaz, fakat iyilikleri gelir.³¹”

Said Nursi, bu söylemlerinin yanında Doğu'da kurmak istediği Medresetüzzehra da Şark Vilayetlerindeki geri kalmışlık için oldukça önemli bir adım olacaktı. Projenin hitap ettiği alan, Arabistan, İran, Hindistan, Türkistan, Kafkasya ve Bosna'ya kadar Osmanlı toprakları olduğu için, eğitim-öğretim de kullanılacak dil veya dillerin de, bu alana mutabık olması zarureti vardır. Bu noktadan baktığımızda, Doğu Anadolu'daki Medresetüzzehra için, üç dilin birden tedrisatta kullanılarak başarının temin edilmesinin hedeflendiğini görüyoruz. Bediüzzaman, “Arabî vacib, Kürdi caiz, Türkî lazım” (1996a, 125) diye bu dilleri formülleştirmiştir³². Doğu Anadolu'ya “maarifi, medrese kapısıyla sokmak” isteyen (1996a, 130) Bediüzzaman, cehaletin önlenmesi ve özellikle ırkçılıkla Doğu Anadolu'daki insanların ifsad edilmemesi için (1997, 139) insanların anlayacağı dille onlara hitab edilmesini, Medresetüzzehra'da mahalli dil olarak Kürtçe'nin caiz olmasını teklif etmektedir. Ana lisanı ile öğrenilenlerin taş üzerine kazılan nakış gibi olduğunu belirten (1990, 95) Bediüzzaman, bu teklifi ile, aynı zamanda insanların birbirini anlamaları için, Osmanlı son döneminde uygulanmaya çalışılan her öğrencinin, Avrupaî bir dil yanında, kendi bölgesinde kullanılan, ikinci bir yerli dili öğrenmesi metodunu da hatırlatmaktadır. Kürtçe'yi mahalli dil, Arapça'yı ilim ve iletişim dili, Türkçe'yi de resmi ve siyâsî dil olarak görüyordu. Eğer, Bediüzzaman'ın, her bölge insanını kendi ana dilini kullanarak irfan sahibi yapılması düşüncesinden hareket edilirse, başka dillerin konuşulduğu bölgelerde kurulacak Medresetüzzehra'ların mahalli dillerinin de o bölgeye mutabık olması gerektiğini kabul etmek gerekir³³.

Bediüzzaman Said Nursi'nin, en büyük düşmanımızın; cehalet, zaruret ve ihtilâf olduğuna dair teşhis ve tesbiti bölgenin yaşadığı problemlerin özüne işaret etmesi bakımından son derece önemlidir. Nursi'nin bu büyük düşmanlarımıza karşı gösterdiği çareler ilim, sanat ve ittifaktır. Doğu ve Güneydoğu meselesinde ve “Demokratik açılım” sürecinde, Said Nursi'nin yıllar önce ortaya koyduğu görüşleri mutlaka dikkatle göz önüne alınmalı ve değerlendirilmelidir. Onun din adına birçok konuya sahip çıkması ve desteklemesi, dinin toplumsal bütünleştiriciliğine en büyük örnektir. Bugün ‘Demokratik açılım’la³⁴ hedeflenen istenen milli birlik ve bütünlük ise bir ayırım yapmamak; Kürt, Türk, Çerkez, Arap ve benzeri arasında bir ayırım yapmamak, haklardan, eşit şekilde istifade etmek ise, o zaman da kendi milleti dahil, herkese bunları söyleyen Nursi mutlaka dikkate alınmalıdır.

İslami Düşünce ve Üç dönem³⁵:

A) 1923–1960; Doğu ve Güneydoğu Sorununa Çözüm Önerileri Sun-

31- Nursi, S. (2009) Eski Said Dönemi Eserleri, Yeni Asya Neşriyat. İstanbul, s, 225–226.

32- Bkz. <http://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=456>, Alparslan, Ü. “Bir Model Olarak Medresetüzzehra Projesi”, Köprü, Güz 99, sayı: 68.

33- Bkz., Alparslan, agm.

34- Doğunun her alandaki geri kalmışlığına dikkat çekmek ve problemlerini dile getirmek için İstanbul'a gelir. O İstanbul'da iken meşrutiyet ilan edilir. Meşrutiyete din adına sahip çıkar ve Kürt aşiretlerine meşrutiyeti anlatır. Bkz, Eski Said Dönemi Eserleri, s, 207–311.

35- Said Nursi ve Üç Dönem başlığı ile, Said Nursi'nin yaşamış olduğu üç dönem kast edilmemiştir, üç dönem ile vurgulanmak istenen İslami kesimin konuya olan bakışının kategorilendirilmesidir. İslami kesimin birçok konuda geri planda kalması ya da geri plana itilmesi sonucu anlatılmak istenen durum, bu üç kategori içerisinde tanımlanmıştır. Said Nursi'nin Eski Said, Yeni Said ve Üçüncü Said olarak görüşlerinin üç farklı zaman aralığı içerisinde değerlendirilmesinin, yukarıda kullanılan başlık ile ilişkisi yoktur. Bu konuda hafızada kalabilecek kısa bilgi için <http://www.bediuzzamansaidnursi.org/hakkinda/uzun-biyografisi-0> adresine bakılabilir.

Said Nursi, bu söylemlerinin yanında Doğu'da kurmak istediği Medresetüzzehra da Şark Vilayetlerindeki geri kalmışlık için oldukça önemli bir adım olacaktı. Projenin hitap ettiği alan, Arabistan, İran, Hindistan, Türkistan, Kafkasya ve Bosna'ya kadar Osmanlı toprakları olduğu için, eğitim-öğretim de kullanılacak dil veya dillerin de, bu alana mutabık olması zarureti vardır.

Said Nursi
Medresetü-z
Zehra'da, ön
gördüğü he-
defler arasında
Ortadoğu'yu et-
nik milliyetçiliğe,
menfaate, mezhep
ayrımcılığına da-
yanmadan İslami
bir bakış açısıyla
"tüm müminler
kardeştir" söyle-
mini değişmez bir
kanun olarak ele
alır. Said Nursi;
o dönemin yeni
nesline barışı, kar-
deşliği, gerçek ma-
nada demokrasiyi
ve bunun yanında
hukukun üstün-
lüğünü aşılayarak
çözüm getirmeye
çalışmıştır.

ma Dönemi: Said Nursi'nin öne sürdüğü önerilere geçmeden önce bu yıllarda demokrasinin hangi aşamada olduğunu görmek gerekir. Bunun için Türkiye'de 1960'a kadar demokratik olarak adım adım izlenen süreci şu şekilde belirtebiliriz: "1839 Tanzimat Fermanı, içerik itibari ile bir "temel haklar" belgesidir. 1856 Islahat Fermanı, tebaanın her alanda eşitliğini tesis etmiştir. 1876 I. Meşrutiyet, ilk parlamento ve anayasa tecrübemizi ifade eder."³⁶ 1924 tarihi ise –ki çok partili hayata geçiş Şeyh Said isyanı ve Hiyaneti Vataniye Kanunu ile sekteye uğramıştır– geçici çok partili hayata geçişte ki ilk denemedir. 1946'da DP (Demokrat Parti)'nin kurulması ve 1948'de MP (Millet Partisinin)'nin kurulması ile gerçek anlamda çok partili hayata geçiş dönemi başlar. 1950 seçim sonuçları tek parti ve milli şef döneminin sona ermesini gösteren Cemil Koçak'ın değişimiyle "önemli bir dönüm noktası" olmuştur"³⁷. Son olarak 27 Mayıs 1960'da askeri müdahale ile demokrasiye darbe vurulmuştur.

Zihinleri tazeleyecek bu kısa hatırlatmadan sonra asıl konumuz olan Said Nursi'ye dönebiliriz.

Said Nursi; Van, Diyarbakır ve Bitlis'te kurmak istediği Medresetü-z Zehra ile geçmişte "Kürt sorunu, Doğu, Güneydoğu sorunu" olarak bilinen ve günümüzde "demokratik açılım" ile dile getirilen noktalarda farklı çözümler öne sürmüştür. Medresetü-z Zehra'da, ön gördüğü hedefler arasında Ortadoğu'yu etnik milliyetçiliğe, menfaate, mezhep ayrımcılığına dayanmadan İslami bir bakış açısıyla "tüm müminler kardeştir" söylemini değişmez bir kanun olarak ele alır. Said Nursi; o dönemin yeni nesline barışı, kardeşliği, gerçek manada demokrasiyi ve bunun yanında hukukun üstünlüğünü aşılayarak çözüm getirmeye çalışmıştır.

Öte taraftan, Kürt sorununu farklı bakış açılarıyla kategorileştirirsek; kimine göre dil sorunudur, etnik azınlık sorunudur, din azınlık sorunudur (Örneğin; Alevi Kürtler), kimine göre ise ulusal azınlık sorunudur (Günümüzde Kuzey Irak'ta özerk Kürt devletini baz alırsak). En nihayetinde şu bir gerçektir ki "Kim olduğumuzu anlamanın en iyi yolu, çoğu zaman başkalarının bizi nasıl gördüğünü öğrenmektir"³⁸ Bu aşamada Said Nursi dil sorununa şöyle yaklaşır:

Medresetü-z Zehra'da; "Lisan-ı Arabî vacip, Kürdî caiz, Türkî lâzım"³⁹ (Arapçanın vacip, Kürtçenin caiz, Türkçenin gerekli) olduğunu belirten Said Nursi, anadile getirilecek yasakların ve engellerin o toplumda tahriklere, keşmekeşliğe (kargaşaya) ve çatışmaya yol açacağını belirtir. Said Nursi, Celal Bayar ve Adnan Menderes'e gönderdiği mektubunda; "Fen ilimleri ile din ilimlerini barıştırmakta, eğitim dilinin hem mahalli hem de resmi dille sunulması gerektiğini" öne sürmektedir. Aksi halde, eğitim dilinde yapılacak bir engel, o toplumun fen ilimlerinden geri kalıp yalnızca medrese (din) eğitimine yönelmesine neden olacaktır. Nursi, bunun da geri kalmışlığı ve cehaleti aşılayacağına vurgu yapmaktadır⁴⁰.

Said Nursi, Kürt sorununda haklı ya da haksız ayrımına girmeden (ki kendisi şayet bu ayrıma girerse işin çıkmaza gireceğini biliyordu) çözüm yolunun barıştan ve eğitimden geçtiğini, askeri müdahale ile hiçbir sonuca varılamayacağını, aksine sorunu azdıracığını şu sözler ile dile getirir: "Husumet

36- Türköne, ag.e. , ss. 210-212.

37- Nohutçu, Ahmet, Kamu Yönetimi, Ankara: Savaş Yayınevi, 2006, ss. 509

38- Coelho, Paulo (2008), Portobello Cadısı, Çev: Celâl Üster, Can Yayınları, İstanbul, ss. 26.

39- Güleçyüz, Kâzım, 100 Yıllık Süreçte Said Nursi ve Demokratik Açılım, İstanbul: Risale-i Nur Enstitüsü, 2009, ss.22

40- Güleçyüz, a.g.e. , ss. 21

(düşmanlık) derdiyle mültehap (iltihaplı) bulunan vücuda, iltihabı tezyid eden (artıran) Hamidilik icra etmek (hamidiye alayları), acaba tedavi mi, yoksa tesmim (zehirlemek) midir, melekül-mevte (Ölüm Meleğine) yardım etmek midir?”⁴¹. Bu noktada özgürlük anlayışındaki kıtlığın ve devlet politikasındaki kısır döngü içerisinde cebelleşen zihniyetin artık değiştirilmesi gerektiğini söyleyebiliriz. Güçlü bir sıçrayışın veyahut önümüz de duran hastalığın tedavisini bunda gören Cemil Meriç’in şu sorusu kayda değerdir; “...bu hadım edilmemiş idrakte, bu izinli hürriyetle kalkınmak mümkün mü?”⁴² Yine benzer bir şekilde Platon, “Devlet” kitabında adaleti ararken şiddetin getireceği şeyin yine şiddet olduğunu sorularla şöyle dile getirir: “Sevgili dostum, insanlar da kendilerine kötülük edildiğinde insana ait aynı özellikten dolayı kötüleşirler, dememiz gerekmez mi? Peki, ya adalet, insana özgü bir erdem değil midir? O zaman şu da itiraf edilmelidir ki, dostum kötülük gören insanlar, eskisinden daha adaletsiz olur. Müzisyenler, insanları müzik yoluyla müzikten uzaklaştırırlar mı? Ya da biniciler, binicilik yoluyla insanları atlarla ilgilenmekten uzaklaştırır mı? Öyleyse adil insan, diğer insanları adalet vasıtasıyla adaletsiz kılabilir mi? Ya da iyi insan, diğer insanları erdem vasıtasıyla kötü yapar mı? Hayır, bu imkânsız...”⁴³

Platon’un, bu söylemindeki adalet ve şiddet arasındaki ilişki hem iro-nik hem de gerçekçidir. İnsanın, kendisine kötülük edildiği zaman kötüleşmesi, ama aynı zamanda bu kötü insanın, yine bir adalet anlayışına sahip olabilmesi bizce oldukça düşündürücüdür. Özellikle de günümüz için düşünülürse...

Bahsedilen söylemimize ek olarak; totaliter, baskıcı rejimlerde şahsın, kuvvetin önemli olduğunu; ancak günümüzde demokrasinin varlığıyla bunun ehemmiyetini yitirdiğini, şahıs zamamı değil, bilimin, aklın, halkın (toplumun) değer kazandığını yani bu dönemde bir fikrin güzelliğini ulemanın kabulüne bağlı olduğunu Said Nursi şöyle dile getirir: “Zaman-ı istibdadın (zorbalık) hakim-i manevisi kuvvet idi; kimin kılıcı keskin kalbi kasi (katı) olsa idi, yükseldi. Fakat zaman-ı meşrutiyetin zembereği (meşrutiyetin ilan edilmesi) ruhu, kuvveti, hakimi, ağası haktır, marifettir, kanundur, efkâr-ammedir (halkın-umumun fikirleri); kimin aklı keskin kalbi parlak olursa yalnız o yükselecektir.”⁴⁴

Çözüm önerileri kısmında üzerinde durulan son husus ise, yerel yönetim ile alakalıdır; Merkezi yönetimden ayrı bir yerel yönetim fikri için; İran, Irak, Suriye, Türkiye’nin sınır bölgelerinde Kürt nüfusu yoğunluğu ile alakalı olarak (günümüzde Irak’ta Kürt devleti gerçeğini göz önüne alırsak) gelecekte oluşabilecek bir dörtlü ittifak endişesini taşıyan Said Nursi, Batı’nın siyasi, ekonomik gelişmişliğine sahip olmadığımızı belirterek bu fikre karşı çıkar. Böylesine bir durumda yerel yönetim fikrinin “önce yerellik (muhtariyet) sonra özgürlük (istiklaliyet) ve daha sonrada ayrı bir ülke (tavaif-i mülûk) aşamaları”⁴⁵ ile sonuçlanacağını belirtir. Dolayısıyla; yerel yönetim fikri yerine merkezi baskının azaltılıp demokrasinin ve hukukun güçlendirilerek devlet araçlarının ülkenin tümü için adaleti ve çağdaşlaşmayı gözeterek milli bütünlüğün sağlanmasının gerekli olduğuna vurgu yapar.

B) 1960–2003; Pasif Olunan Dönem (Günah İşleme Evresi):

41- Güleçyüz, a.g.e. , ss. 5

42- Başkaya, Fikret (2011). Paradigmanın İflası Resmi İdeolojinin Eleştirisine Giriş, Özgür Üniversite Kitaplığı, 16. Baskı, Ankara, ss. 11.

43- Eflatun, a.g.e, ss. 18

44- Güleçyüz, a.g.e. , ss. 27

Merkezi yönetimden ayrı bir yerel yönetim fikri için; İran,olarak (günümüzde Irak’ta Kürt devleti gerçeğini göz önüne alırsak) gelecekte oluşabilecek bir dörtlü ittifak endişesini taşıyan Said Nursi, Batı’nın siyasi, ekonomik gelişmişliğine sahip olmadığımızı belirterek bu fikre karşı çıkar. Böylesine bir durumda yerel yönetim fikrinin “önce yerellik (muhtariyet) sonra özgürlük (istiklaliyet) ve daha sonrada ayrı bir ülke (tavaif-i mülûk) aşamaları” ile sonuçlanacağını belirtir.

1930'lu yıllarda çarşıda, pazarda Kürtçe konuşulduğu için insanlara para cezası verildiği, 1938 Dersim Olayı'ndan sonra Kürtçe isim kullanmanın yasaklandığı, 1980 öncesi, devletin Kürt toplumunu (kimliğini) inkâr ettiği ve bunların Türk kabul edildikleri, bunun aksini ispat edecek bir araştırmaya girilmesi veya Kürtlerden bahsedilmesi halinde devlet tarafından için yeterli bir gerekçe olduğu bilinir.

Günah işleme evresini benimsetebilmek amacıyla Platon'un mağara benzetmesi ifade edilebilir. Şöyle ki, Platon idealar dünyasını anlatmak için yapmış olduğu mağara benzetmesinde yer altında bir mağara tasarlar. Mağaranın kapısı bol ışıklı bir yola açılır ama mağarada otursan insanların kolları, boyunları ve bacakları zincirlerle bağlanmış, sırtları da ışığa çevrilmiş; öyle ki sadece karşılarındaki mağara duvarını görüyorlar. Başlarını arkaya çeviremiyorlar, kendilerini bildikleri andan beri de burada böylece oturmaktadırlar. Düşünün ki sırtların arkasındaki ışıklı yoldan bir sürü nesne geçiyor, ışık bu nesnelere mağaranın duvarına yansıtıyor. Şimdi bu adamlar sadece mağaranın duvarına yansıyan hayalleri görebilir, o hayalleri meydana getiren gerçek nesnelere göremezler değil mi? Demek ki bu adamlar birbirleri ile konuşabilselerdi duvarda gördükleri hayallere bir takım adlar vereceklerdi, çünkü bu hayalleri gerçek sanmaktadırlar. Bu adamların gözünde gerçeklik, asıl gerçeklerin duvarda yansıyan hayallerinden ya da gölgelerinden başka bir şey değildir. Şimdi bu adamlardan birinin zincirlerini çözüp ayağa kalkmasına ve başını asıl gerçeklere çevirmesine izin verelim. Gözleri bol ışıktan kamaşır ve asıl gerçeklikleri göremezdi değil mi? Dahası kamaşan gözlerini yeniden duvara çevirirdi ve duvardaki hayallere rahatlıkla bakardı ama gözlerini yavaş yavaş, alıştıranak asıl ışığın kaynağına da pekâlâ bakabilirdi. İşte o zaman arkadaşlarıyla gördüğü şeylerin bir hayalden ibaret olduğunu, asıl gerçeklerin şimdi gördükleri olduğunu anlayacaktı. Aristo'nun oğlu Glaucon'a seslenerek İşte sevgili Glaucon, gözümüzle gördüğümüz bu dünya o mağaranın duvarıdır. Arkasındaki ışığa bakabilen insanda duyu gözünü, akıl gözüne çeviren bilgedir.

Bu noktada 1960–2003 döneminde muhafazakâr kesimin bu sorunlara pasif kalmasında önemli bir kısmın, kendilerini mağarada ki gölgelerine mahkûm ettikleri ve prangalarını kırıp asıl ışığa yönelmedikleri, bir kısmının da prangalardan kurtulup, ışığa doğru yöneldikten sonra bu gerçeği görmesine karşın ışıktan korkup geri dönmekle günahkâr oldukları aşikârdır.

C) 2003–2010; Demokratik Açılım İle Tekrar Tarih Sahnesine Çıkma Dönemi (Günah Çıkarma Evresi):

1930'lu yıllarda çarşıda, pazarda Kürtçe konuşulduğu için insanlara para cezası verildiği, 1938 Dersim Olayı'ndan sonra Kürtçe isim kullanmanın yasaklandığı, 1980 öncesi, devletin Kürt toplumunu (kimliğini) inkâr ettiği ve bunların Türk kabul edildikleri, bunun aksini ispat edecek bir araştırmaya girilmesi veya Kürtlerden bahsedilmesi halinde devlet tarafından cezalandırılması için yeterli bir gerekçe olduğu bilinir. 1982 Anayasasının 26. Maddesi'nde; "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz" ifadesi yer alır. Yine 42. Maddenin 9. Fıkrasında; "Eğitim ve ders kurumlarında Türk vatandaşlarına Türkçenin dışında başka bir dil anal-dil olarak öğretilmez" denilmektedir.

Peki, gelecekte bu kesim akıl ile arzuları arasında kalır da bir seçim yapmak zorunda olursa, bu durum iki şekilde neticelenecektir; ya aklı ön plana alıp yoluna öyle devam edecek ya arzularına yenik düşecektir (O'nun esiri olacaktır). Yani, " birçok durumda bir insanın istekleri, onu aklına karşı çıkmaya zorladığı zaman, o kişinin kendisine hakaret ettiğini ve kendisinin hakkından gelen içindeki o sese kızdığını, gözlemlemez miyiz? Ama akıl 'yapmamalısın' diye alçak sesle fisıldadığında, onun coşkunuğu (arzusu) akla karşı isteklerle işbirliği yapması... "47 durumunda acaba tarih yine tekerrür edecek midir? Ya

da akıl ile arzuyu barıştırarak; “ Akıl güzel sözlerle beslenip kuvvetlendirerek, öfkeyi ise armoni ve ritim ile eğiterek, sakinleştirerek, bu iki özelliği uyumlu...”⁴⁸ bir duruma getirip bu sürece katkıda bulunmaya devam mı edecekler?

SONUÇ YERİNE

Voltaire'nin “hoşgörü nedir”, sorusuna verdiği cevap şöyledir; “Hoşgörü, hatalı insanlar olabileceğimizi anlamamızı sağlayacak gerekli bir vargıdır. Hata insana hastır ve biz insanlar her zaman hata yaparız. O halde haydi gelin, karşılıklı akılsızlıklarımızı affedelim. Bu doğal yasanın ilk koşuludur”⁴⁹. Bediüzzaman Said Nursi, katıksız bir ümmetçi ve evrensel bir İslam düşünürüdür. Ama bu onun, içinde yaşadığı kavmin hilafet merkezi içindeki her türlü haklarını istemesine de engel olmamıştır. Bu itibarla Bediüzzaman Said Nursi'yi mücerret bir Kürt milliyetçisi biçiminde takdim etmek yanlıştır. Onu Kürt sorunundan habersiz ve bigane bir şekilde sunmak da o kadar yanlış ve hatalıdır. Şerif Mardin, Nursi'nin İslamiyet'e uyarlanmış bir parlamenter sisteme ve modern kitle iletişim araçlarının muhafazakâr amaçlar doğrultusunda kullanılmasına taraftar olmasından dolayı İslamcılar içindeki ileri görüşlülüğünün üzerinde durmaktadır⁵⁰. Bu noktada modernliğin İslami eleştirisi, modernliğin yerleşmesindeki yeni bir aşamanın belirtisi olarak okunmalıdır. Zira bizzat talep edebilmenin kendisi modern anlayışın bir parçası olduğunun farkına vararak eski ile yeninin bir aradalığı'nın imkânını sorgulayan ve bu sorgulamanın sonuçlarını bir talep olarak ortaya koyan modernliğin İslami eleştirisidir. Modernliğin artık kendileri dışında olmadığını belki de en fazla bilincinde olanların, Müslüman aydınlar olduğu iddia edilebilir⁵¹. İşte önemli olan nokta burası olabilir, çünkü Said Nursi'nin hem Osmanlı'nın hem de Cumhuriyet'in izlerini taşıyor olması ve bu iki kültürel öğeyi modern bir İslam alimi olarak dile getirebilmesi onu Kürt konusu ile alakalı söylemlerinde önemli bir figür haline getirmektedir.

“Kürtlere seslendiği bir makalesinde muhafazası gereken üç cevheri İslamiyet, insaniyet ve milliyet olarak sıralayan Said Nursi bunlara karşı üç düşmanı da fakirlik, cehalet ve ihtilaf şeklinde ifade ettikten sonra, bu üç düşmanı kahretmek ve üç cevheri onların elinden kurtarmak için üç elmas kılıca ihtiyaç olduğunu vurguluyor: Birinci kılıcımız maarif (tahsil edilen ilim), ikinci ittifak ve muhabbet-i millî, üçüncü de teşebbüs-ü şahsi ve sa'y-i nefsi'dir (şahsi girişim ve gayret)...”⁵² Bunun sıralanışı ilgi çekicidir (İslamiyet-insaniyet-milliyet). Yine Said Nursi, “Dil, din bir ise millet birdir... din, dil, vatan münasebatına bakılacak. Eğer üçü bir ise zaten kuvvetli bir millet; eğer biri noksan olursa, tekrar millet dairesine dahildir.”⁵³ diyerek milletin, kuvvetli bir millete dönüşmesinde dinin ehemmiyetine vurgu yapmıştır. Sorun olarak algılanan davranış özelliklerinin doğrudan yaşama biçiminden, siyasal düşüncelerinden ve Kürt olmasından kaynaklanan Said Nursi, bu durumu hiçbir zaman menfaati uğruna kullanmamış ve ölmeden önce son vasiyetini şöyle dile getirmiştir: “ Okumak, yine okumak, yine okumak, sonra birbirinizin elini sıkı tutmak, ittihat etmek,

Bediüzzaman Said Nursi, katıksız bir ümmetçi ve evrensel bir İslam düşünürüdür. Ama bu onun, içinde yaşadığı kavmin hilafet merkezi içindeki her türlü haklarını istemesine de engel olmamıştır. Bu itibarla Bediüzzaman Said Nursi'yi mücerret bir Kürt milliyetçisi biçiminde takdim etmek yanlıştır.

47- Eflatun, a.g.e. , ss. 140

48- Eflatun, a.g.e. , ss. 143

49- Popper, a.g.e. , ss. 205

50- Mardin, age, s, 24-59.

51- Göle, N. (2008), Melez Desenler, İstanbul: Metis Yayınları, s.15

52- Güleçyüz, a.g.e. ss. 24-25

Şerif Mardin'in anlatımına göre Said Nursî'nin Mayıs veya Haziran 1908'de Padişah'a sunduğu 19 Kasım 1908'de Jön Türk devriminin ardından ve Şark ve Kürdistan gazetesinde de yayımlanan bu dilekçesinde sadece Doğu Üniversitesi projesi yoktu. Nursî dilekçesinde, doğu bölgesinde bazı yeni okullar açılmış olmasına rağmen yerel nüfusun bu okullardan yararlanamadığını, çünkü hükümetçe gönderilen öğretmenlerin Kürtçe bilmediklerini belirterek, hükümete günümüzde azınlıklara uygulanan "tersine ayrımcılık" olarak bilinen bir politikayı önermektedir.

ittifak âleminde yaşamak!"⁵⁴. Şu örnek Said Nursî'nin bu konudaki hassasiyetine en büyük misal olabilir: Şimdi de Said Nursî'nin I. Cihan Harbi'nde bizzat kurduğu gönüllü milis alayına iştirak eden talebelerinden Ali Çavuş'un 1952'de Van'ın Çerovanis Köyü'nde anlattıklarını dinleyelim: "Cihan harbinde Pasinler'in dağlarında savaşıyorduk. Bazen ekmek buluyor, su bulamıyor; bazen de su buluyor, ekmek bulamıyorduk. Üstad sık sık çadıra geliyor "Kağıt bulun!" diyordu. "Seyda! Biz can derdindeyiz, sen kağıt derdindesin. Bir bizim hâlimize bak, bir de seninkine bak. Şimdi sana kağıdı nereden bulalım? Bırak artık şu yazma işini!" diyorduk. İçimizde de ilim ve irfan noktasında en güzide Habib idi, yazısı da güzeldi. Üstad söylüyor, o yazıyordu. Biz ne kulak veriyor, ne de anlamaya çalışıyorduk⁵⁵. Bu anlamda Said Nursî'nin kurmaya çalıştığı üniversite de büyük önem arz etmektedir. Şerif Mardin'in anlatımına göre Said Nursî'nin Mayıs veya Haziran 1908'de Padişah'a sunduğu 19 Kasım 1908'de Jön Türk devriminin ardından ve Şark ve Kürdistan gazetesinde de yayımlanan bu dilekçesinde sadece Doğu Üniversitesi projesi yoktu. Nursî dilekçesinde, doğu bölgesinde bazı yeni okullar açılmış olmasına rağmen yerel nüfusun bu okullardan yararlanamadığını, çünkü hükümetçe gönderilen öğretmenlerin Kürtçe bilmediklerini belirterek, hükümete günümüzde azınlıklara uygulanan "tersine ayrımcılık" olarak bilinen bir politikayı önermektedir. Said Nursî'ye göre, Osmanlı yönetimine düşen görev Osmanlı okul sisteminde eğitim görebilmeleri için Kürtçe konuşan bir kesime özel kolaylıklar sağlamak ve bu kesimi desteklemektir. Mevcut sistem içinde bu insanlar ancak medrese eğitimi görecekti. Çünkü bu okullarda Kürtçe eğitim veriliyor ve insanlar çocuklarını bu okullara gönderiyordu. Buradaki insanlara Türkçe öğretilmesi ve özel burslarla desteklenmesi durumunda aşiretler arasında çekişmeler ortadan kalkacak ve aşiret mensuplarını iyi Osmanlı vatandaşları haline getirecekti. Daha sonra ise bu laik Osmanlı okullarından mezun olan yerel halktan kişileri yetiştirecek bir "doğu üniversitesi" ile taçlandırmayı düşünüyordu. Bu üniversitenin Kahire'deki El-Ezher benzeri bir yapıya sahip olması gerektiğini belirtiyordu. Yüzyılın başlarında el-Ezher, gerçekten, tedrici bir modernleşme süreci geçirecek, Said Nursî'nin düşündüğü amaçlara hizmet edecek bir içeriğe kavuşturuluyordu. Yukarıda da belirtildiği gibi bu dilekçe sadece basit bir üniversite projesi değildir. Osmanlı'nın doğu politikasına eleştiri ve önerileri içeren önemli bir siyasi müracaattır. Ayrıca Nursî, bu projenin gerçekleşmesi durumunda bölge halkını Osmanlı'ya daha kuvvetli bağlarla bağlamış olmasının yanı sıra, Kürt dili de meşru zemine taşınmış olacaktı. Yani Nursî, bir yandan Osmanlı'nın parçalanmasına ve "Bağımsız Kürt" devletine karşı çıktığı gibi, diğer yandan Kürtlerin dillerini üniversite alanında kullanabilmelerini de desteklemekteydi. Birbirine çelişir gibi görülen bu durumun dilekçenin asıl amacının yorumlanmasıyla anlaşılacağı kanaatindeyiz. Dilekçenin, din ve fen ilimlerinin birlikte okutulması ve halkın sadece din ilimlerinin okutulduğu medreselerden kurtarılıp cehalet ve taassubun önlenerek bölgede sorun haline gelen aşiret ilişkileri ve eğitim ikilemini ortadan kaldırmak amaçlı olduğu asıl vurgunun bu yönde olmasından anlaşılabilir. İrkçilik konusundaki fikirleri gayet açık olan Nursî'nin Kürtçe'yi üniversite seviyesinde de olsa doğudaki halk için eğitim dili olarak desteklemesi onun küçük imtiyazlarla Kürt halkını Osmanlıdan kopmasını önlemek amaçlı bir düşüncesi olarak görebiliriz. Nursî'ye göre, bölge halkına

53- Nursî, Bediüzzaman Said, Mektubat, Zehra Yayıncılık, 2004, İstanbul, ss. 369

54- Güleçyüz, a.g.e. ss.25

55- Kırkinci, M. (2004) Hayarı-Hatıralarım. Zafer Yayınları. İstanbul, s.44.

tanınacak bu imtiyaz sayesinde ırkçılığın kullanılarak bölge halkını isyan etmeleri konusunda propaganda yapan çevrelerin amaçları akim kalacaktı. Ayrıca bu üniversite sayesinde Arap, Hint, İran, Kafkas, Türk ve Kürt milletlerin İslam kardeşliği potasında eriyeceğini ve böylece bölgede yoğun olarak yaşayan Kürtlerin Osmanlı vatandaşlığını özümseyeceklerini düşünüyordu. Fakat dönemin padişahı Abdülhamit tarafından kabul edilmeyen bu müracaat Said Nursî tarafından daha sonra çeşitli dönemlerde diğer hükümetlere de yapılmış, fakat ya kabul görmemiş ya da başka bir sebepten dolayı yarım kalmıştır⁵⁶.

Sonuç olarak şunlar ifade edilebilir: Din, Türk-Kürt birliğini sağlayan en önemli dinamiktir. Yıllardır sürdürülen ayrılıkçı faaliyetler ve milliyetçi hareketlere rağmen eğer bugün toplumlar arasında bir ayrışma yaşanmamışsa bunun belirleyici nedenleri arasında aynı kutsallara, aynı kitaba, aynı vatanî değerlere inanma ve bunlar uğruna yaşama iradesinin verilmesidir. Said Nursî, Milli Mücadele döneminde I. Dünya savaşı sırasında Van ve Muş'ta talebeleri ile birlikte gönüllü milis alayları teşkil ederek cephede savaşmış, Bitlis Muharebesi sırasında yaralanarak Ruslara esir düşmüş, esaretten kaçarak geldiği İstanbul'da Dar'ul Hikmeti İslamiye'de âzâlık yapmış, İngilizlerin İstanbul'u işgal etmesi sonunda müntesibi bulunduğu meşihat dairesine kilise tarafından sorulan altı soruya karşı "Altıyüz kelime ile değil, altı kelime ile değil, hattâ bir kelime ile değil, belki bir tükrük ile cevap veriyorum." diyerek İngiliz, Fransız, Yunan ve diğer işgal kuvvetlerinin sinsi şeytanlıklarını anlatan "Hutuvât-ı Sitte" adıyla bir bildiri yayınlamıştır. Kürt Teali Cemiyeti üyelerinden Gazeteci Mevlânzâde Rifat'ın bağımsız bir Kürt Devleti kurulması yolunda istediği desteğe, Devlet-i Aliyye'yi yeniden diriltmek için yapılacak her türlü hareketin içinde yer almaya hazır olduğunu, ancak Kürt Devleti tahayyülünün sadece İslâm düşmanlarının işine yarayacağını ifade ederek, sert bir şekilde reddetmiş, Şeyhülislâm Dürri-zade Abdullah Efendi'nin Anadolu'daki Kuvâ-i Milliye hareketinin bir "isyan" olduğu konusundaki fetvasına karşı, kuva-yı milliyenin meşruiyetini kabul ederek Anadolu halkının, İstanbul hükümetince verilen bu fetvaya uymaya dinen mecbur olmadıklarına dair karşı bir fetva vererek, Kuvâ-i Milliye'yi ve kurtuluş savaşını açıkça desteklemiş, bunun sonucunda Mustafa Kemal tarafından gizli şifreyle Ankara'ya davet edilmiştir⁵⁷.

Ancak özellikle o dönem Kürt kökenli İslamcıların Kürt etnisitesi ve ayrımcılığına karşı zayıflıkları; taraftar olma, ümmet bilinci içinde hareket edememe vb hususlar, onları hakemlikten ve çözüme katkıdan uzaklaştırmaktadır. Bunlara karşın Said Nursî gibi din âlimlerinin bu tür hususlarda söylediği oldukça önemli çözüm önerileri mevcut olmasına rağmen, onun bu önerilerini aktif bir biçimde devam ettirebilecek güç ya gerçekten ortada yoktur ya da devam ettirilememektedir. Said Nursî'nin belirttiği hususlar belki de bugün hayata geçirilmiş olsaydı, muhtemelen sorun bu kadar büyümeyebilir ya da çözülebilirdi. Şerif Mardin'in, "Bediüzzaman Said Nursî Olayı" adlı incelemesi, Türkiye'deki modernleşme serüvenini dini bir hareket üzerinden değerlendirir. Nurculuk hareketinin yaygınlık kazandığı dönemlerde Cumhuriyet modernleşmesinin büyük bir mesafe kat etmesinin aynı dönemlere rastlaması tesadüf değildir⁵⁸. Temel bir tez olarak, modernleşme hikâyesine eş zamanlı bir biçimde farklı kesimler tarafından nasıl eşlik edildiği gösterilmektedir. Mardin'e göre,

Din, Türk-Kürt birliğini sağlayan en önemli dinamiktir. Yıllardır sürdürülen ayrılıkçı faaliyetler ve milliyetçi hareketlere rağmen eğer bugün toplumlar arasında bir ayrışma yaşanmamışsa bunun belirleyici nedenleri arasında aynı kutsallara, aynı kitaba, aynı vatanî değerlere inanma ve bunlar uğruna yaşama iradesinin verilmesidir.

56- Akdağ, S. (2009) Said Nursî ve Siyasi Düşünceleri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, s. 60.

57- Akdağ, age, s. 83-86.

Mardin'e göre, İman'ın "milyonlara" yayılması davasını güdüyor-
du, Said Nursî.
İslâmî, uhrevî kimliğinden arındırmaksızın doğa bilimlerine ve modern dünyaya cevaplar üretiyordu. Din'in ayrıştırıcı bir unsur değil, bir araya getirici, kardeşliği pekiştirici bir unsur olduğunu biliyordu.

İman'ın "milyonlara" yayılması davasını güdüyordu, Said Nursî. İslâmî, uhrevî kimliğinden arındırmaksızın doğa bilimlerine ve modern dünyaya cevaplar üretiyordu. Din'in ayrıştırıcı bir unsur değil, bir araya getirici, kardeşliği pekiştirici bir unsur olduğunu biliyordu. Bunlara rağmen, günümüz İslamcılarının ise kendilerini bu konuda neden yabancılaştırdıkları ve karşıdakileri de neden ötekileştirdikleri ise sorundur. Özellikle etnik varoluşu öne çıkarmayan salt cemaat ruhuyla hareket eden bazı cemaatler yine bu konuda en olumlu roller üstlenen unsurlar konumunda görülebilirler. Yani, bu hususta örnek bir portre olan Said Nursî'nin yaptığı gibi toplum ötekileştirilmez ve günümüz İslamcılarını kendilerini toplumdan yabancılaştırmazsa bu sorunlu mevzu (Kürt Meselesi) daha akıcı bir biçimde çözüme kavuşturulabilir.

** Bu makalede, Yeni Asya Gazetesi tarafından 2009 yılı içerisinde yayınlanan ve Kâzım Güleçyüz tarafından hazırlanan "Said Nursî ve Demokratik Açılım" adlı eserden faydalanılmıştır.*

KAYNAKÇA

1. AKDAĞ, S. (2009) Said Nursî ve Siyasi Düşünceleri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
2. ALPARSLAN, Ü. "Bir Model Olarak Medrestüzzehra Projesi", Köprü, Güz 99, sayı: 68. Erişim: <http://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=456>
3. ARMANER, N. (1964) İslam Dininden Ayrılan Cereyanlar: Nurculuk, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Milli Eğitim Basımevi. Ankara. Web ulaşım için: <http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/634.pdf>.
4. ATEŞ, T. (1994) Demokrasi, 6. Baskı, Ümit Yayınları, Ankara.
5. AYDOĞAN, M. (1997) İç İsyenlar ve Şeyh Said İsyanı, Nokta Yay., İstanbul.
6. BAŞKAYA, F. (2011). Paradigmanın İflası Resmi İdeolojinin Eleştirisine Giriş, Özgür Üniversite Kitaplığı, 16. Baskı, Ankara.
7. BEYSÜLEN, Y. K.-CANLI, C. (2010) Zaman İçinde Bediüzzaman, İletişim Yayınları. İstanbul.
8. BORLANDI, M. ve diğerleri, (2011) Sosyolojik Düşünce Sözlüğü, çev: Bülent Arıbaş. İletişim Yayınları. İstanbul.
9. BULUT, F. (1991) Devletin Gözüyle Türkiye'de Kürt İsyenları, Yön Yayıncılık, İstanbul.
10. BOZDAĞ, İsmet, (2004) Kürt İsyenları, Truva Yayınları. İstanbul.
11. BRUİNESSEN, M. V. (2006) Ağa Şeyh Devlet, çev: Sabiha Banu Yalkut, İletişim Yayınları. İstanbul.
12. BULAÇ, A. (1995), İslâm Ve Demokrasi, İz Yayıncılık, 3. Baskı, İstanbul.
13. CEVİZCİ, A. (2005) Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayınları. İstanbul.
14. COELHO, P. (2008), Portobello Cadısı, Çev: Celâl Üster, Can Yayınları, İstanbul.
15. DAHL, R. (1993), Demokrasi ve eleştirileri, Çev: Levent Köker, Yetkin Basımevi, Ankara.
16. DAHL, R. (2001), Demokrasi Üstüne, Çev: Betül Kadioğlu, Phonix Yayınevi, Ankara.
17. EFLATUN (2008) Devlet, Akvaryum Yayınevi, İstanbul.
18. ERDAĞI, M. S. (2001) Risale-i Nur Külliyyatı Kılavuzu, Barla Neşriyat.

İstanbul.

19. GÖLE, N. (2008) Melez Desenler, Metis Yayınları, İstanbul.
20. GÜLEÇYÜZ, K. (2009) 100 Yıllık Süreçte Said Nursi ve Demokratik Açılım, Risale-i Nur Enstitüsü, İstanbul.
21. HOFFER, E. (2005), Kesin İnançlar, Çev: Erkül Günür, İm Yayınları, 8. Baskı, İstanbul.
22. İSLAMOĞLU, M. (1998) Şeyh Said Ayaklanması, Düşün Yay., İstanbul.
23. JWAİDEH, W. (2007) Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi: kökenleri ve Gelişimi, çev: İsmail çekem-Alper Duman, İletişim Yayınları. İstanbul
24. KARAMAN, A. (2009) Kürt İsyanları Tedip ve Tenkil, Evrensel Basım Yayın. İstanbul.
25. KEYMAN, E. F. (1999), Türkiye ve Radikal Demokrasi, Bağlam Yayıncılık, Ankara.
26. KIRKINCI, M. (2004) Hayatım-Hatıralarım, Zafer Yayınları. İstanbul.
27. KURU, Z. A. ve Kuru, A. T. (2008) "Apolitical Interpretation of Islam: Said Nursi's Faith-Based Activism in Comparison with Political Islamism and Sufism" (içinde) Islam and Christian-Muslim Relations, Vol. 19, No. 1, 99-111, January.
28. LACLAU, E. (2003), Evrensellik, Kimlik ve Özgürleşme, Çev: Ertuğrul Başer, Birikim Yayınları, İstanbul.
29. MARDİN, Ş. (2010) Bediüzzaman Said Nursi Olayı, çev: Metin Çulhaoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul.
30. MARKHAM, I. S. (2009) Engaging with Beduzzaman Said Nursi: A Model of Interfaith Dialogue, Ashgate Publishing, England. Web Ulaşımı için bkz: http://books.google.com.tr/books?id=tOQ-cxOcZA0C&pg=PA3&dq=Introduction:+Christian+Theology+and+Islam&hl=tr&ei=X1ScTpW3J-j34QT48cipBA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCsQ6AEwAA#v=onepage&q=Introduction%3A%20Christian%20Theology%20and%20Islam&cf=false.
31. MUMCU, U. (1991) Kürt - İslam Ayaklanması 1919-1925, Tekin Yayınları, İstanbul.
32. NOHUTÇU, A. (2006) Kamu Yönetimi, Savaş Yayınevi, Ankara.
33. Nursi, S. (2009) Eski Said Dönemi Eserleri, Yeni Asya Neşriyat. İstanbul.
34. Nursi, S. (2006) İctima-i Dersler, Zehra Yayıncılık. İstanbul.
35. NURSİ, S. (2004) Mektubat, Zehra Yayıncılık, İstanbul.
36. POPPER, K.R. (2001) Daha İyi Bir Dünya Arayışı: Son Otuz Yılın Makaleleri ve Bildirileri (Çev: İlknur Aka), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
37. POLAT, N. (2009) Antik ve Modern Düşüncede İyi Yaşam ve Demokrasi, Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
38. RENARD, J. (2011) Islam and Christianity: Theological Themes in Comparative Perspective, University of California Press. England.
39. SWEETMAN, J. W. (2002) Islam and Christian Theology: A Study of Interpretation of Theological Ideas in the Two Religions, The Lutterworth Press. England. Web için bkz: http://books.google.com.tr/books?id=q_Gqxe2ZDqkC&pg=PA1&dq=Introduction:+Christian+Theology+and+Islam&hl=tr&ei=X1ScTpW3J-j34QT48cipBA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3&ved=0CDUQ6AEwAg#v=onepage&e&q&cf=false
40. TAKIŞ, T. (2008) "Şerif Mardin ve Entelektüel Bir Harita", Şerif Mardin Okumaları, Doğu Batı Yayınları, İstanbul, s, 70-90.
41. TÖRELİ, Türkmen, (2002) PKK Terör Örgütü: Tarihsel ve Siyasal Gelişim Süreci Bakımından İncelenmesi: 1978-1998, Yayınlanmamış Doktora Tezi, SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilimdalı. Isparta.
42. TUNCA, S. (1989) Batı Demokrasilerinde Siyasal Katılma ve Açıklık İlkesi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
43. TÜRKÖNE, M. (2003) Siyaset, Lotus Yayınevi, Ankara.
44. TOURAINE, A. (1997), Demokrasi Nedir?, Çev: Olcay Kunal, Yapı Kredi

Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

45. VAHİDE, S. (2005) *Islam In Modern Turkey: An Intellectual Biography of Bediuzzaman Said Nursi*, State Univesty of Newyork Press.

46. YAYMAN, H. (2011) *Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası: Şark Meselesinden Demokratik Açılıma*, Kadim Yayınları. İstanbul.

47. YEĞEN, M. (1999) *Devlet Söyleminde Kürt Sorunu*, İletişim Yayınları. İstanbul.

Özet

“Demokratik Açılım” ile birlikte yeniden gündeme gelen Kürt sorunu, geçmişten günümüze çözülmeden gelen toplumsal bir problem olarak karşımızda durmaktadır. Bu sorun, her ne kadar Cumhuriyet’in ilanından itibaren başlatılsa da aslında sorunun öncesi de mevcuttur. Osmanlı devletinin son yıllarına denk gelen sorunun başlangıcı ile alakalı olarak belki de yüzlerce metin yazılmış ve her metinde farklı yaklaşımlar belirlenmiştir. Osmanlı medreselerinde yetişen ama Cumhuriyet döneminde yaşamış olan Said Nursi’nin bu konu ile alakalı çözüm önerileri bizim çalışmamızın temelini oluşturmaktadır. Said Nursi, Kürt Sorunu ile alakalı önemli yaklaşımlar dile getirmiş, alimlere düşen sorumlulukları en iyi biçimde sergilemiş ve Kürt sorunu ile alakalı olarak temel yaklaşımlarını üç evrede açıklamıştır. İlkinde sorunu tespit etmiş, ikinci yaklaşımda yaptığı tespitler zaman ve mekandan kaynaklanan sorunlardan dolayı bir durağanlık aşamasına girmiş, üçüncü aşamada ise sorun ile alakalı olarak çözümler sunmuştur. Metin içerisinde bazı yerlerde de Said Nursi’nin söylemleri ile Yunanlı filozof Eflatun’un (Platon) görüşleri karşılıklı olarak tartışılmış ve Said Nursi’nin söylemleri sonucu oluşabilecek yaklaşımlar izah edildikten sonra değerlendirme maksadını içeren sonuç kısmı ile metin tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Demokratik açılım, demokrasi, Kürt sorunu, Medresetüzzehra,

Abstarct

The Kurdish problem which come to the fore by democratic opening continue to exist as a social problem since the beginning and its far from a solution. Even if the beginning of the problem is commenced with the declaration of the Turkish republic the issue has an older history. Hundreds of texts have been written and different approaches have been determined for the beginning of the issue which has emerged at the very end of the Ottoman state. We will try to examine the approach of Said Nursi who has received his education in Ottoman schools and lived during the foundation of The Turkish Republic. Said Nursi has expressed important approaches to the Kurdish issue, he played his role as a scholar successfully after the republic when the tribal chiefs lost their power relatively, and he explained his approaches in three stages. Firstly he detected the problem, and then his findings entered a stage of stasis because of the time and place. And at the third stage he introduced some solutions for the issue. The rhetoric of Said Nursi and the Gracian philosopher Plato is desc-

ribed and discussed mutually in the text. The approaches which can be created by the rhetoric of Said Nursi are explained and then the text is completed by a conclusion which aims a consideration.

Keywords

The Kurdish problem, democratic opening, democracy, Medresetüz-zehra,